

202500407

AOb Hoofdkantoor
St.-Jacobsstraat 22
Postbus 2875
3500 GW UTRECHT

De Tweede Kamer
Bureau Woordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 24-11-2025
Onderwerp: **Inzetbrief formatie**

Geachte heer Buma,

Goed onderwijs is de basis van onze samenleving, het is het fundament onder gelijke kansen, economische groei, sociale verbondenheid en een sterke democratie. Een samenleving waarin ieder kind de kans krijgt zijn of haar talenten te ontwikkelen en in te zetten voor de toekomst van Nederland. Dat vraagt om visie en een overheid die haar verantwoordelijkheid neemt.

Uit de verkiezingsprogramma's blijkt dat partijen, ongeacht hun politieke kleur, één overtuiging delen: de kwaliteit van het onderwijs moet omhoog. Leraren, docenten en onderzoekers verdienen de ruimte, middelen en erkenning om hun vak goed uit te oefenen. De formatie biedt de kans om die brede consensus om te zetten in concrete afspraken.

Als grootste onderwijsbond met leden uit alle onderwijssectoren – van basisschool tot universiteit – presenteert de AOb vijf punten om het onderwijs structureel te versterken. Daarin vragen we, aanvullend op onze gezamenlijke inzet voor het funderend onderwijs, aandacht voor alle onderwijssectoren.

1. Goed onderwijs voor iedereen: kwaliteit voorop

Alle partijen onderschrijven het belang van goed opgeleide, bevoegde leraren voor de klas, in alle sectoren. Iedere leerling, iedere student verdient een bevoegde leraar, dit zijn de schouders waar de kwaliteit van het onderwijs op rust. Erkenning van bevoegdheid en vakmanschap moet leidend zijn, boven kwantitatieve doelstellingen of noodmaatregelen. Daarop moet de Inspectie van het Onderwijs toezien.

De aanpak van het lerarentekort is daarbij essentieel. Er moet worden geïnvesteerd in zij-instromers: met een volwaardig salaris en goede begeleiding kunnen zij duurzaam worden ingezet in het onderwijs. Zij zijn de kracht die we nu nodig hebben. De zogenoemde 'stille reserve' – bevoegde leraren die het onderwijs hebben verlaten – kan worden teruggewonnen met goede arbeidsvoorwaarden, ontwikkelmogelijkheden en begeleiding. Tegelijkertijd moeten we de leraar die nu voor de klas staat koesteren. We kunnen het lerarenlek dichten met goed werkgeverschap, vaste contracten en meer professionele ruimte.

2. Verlaag de werkdruk

Werkdruk is een structureel probleem in het onderwijs dat door alle partijen wordt erkend. Leraren hebben te weinig tijd voor hun kerntaak: lesgeven. Dat vraagt om kleinere klassen, minder administratieve lasten, kritisch kijken naar de invulling van de onderwijstijd en voldoende ondersteuning, in leslokalen met een gezond binnenklimaat.

Voor het hoger onderwijs is meer structurele financiering voor ongebonden onderzoek essentieel. De Arbeidsinspectie constateert dat een groot deel van het onderwijzend en wetenschappelijk personeel last heeft van werkdruk en ongewenst gedrag, mede door onzekere financiering van

onderzoek. Structurele financiering geeft wetenschappers de ruimte om onafhankelijke kennis te ontwikkelen. Alleen zo blijft het beroep aantrekkelijk en duurzaam vol te houden.

3. Leraren en docenten aan zet

In woorden staan leraren en docenten vaak centraal. De politiek is het erover eens: de leraar moet de ruimte en regie hebben over het vak. In de praktijk wordt de beroepsgroep echter structureel gepasseerd. Beleidskeuzes worden nog te vaak over leraren gemaakt, niet met hen.

Professionele zeggenschap is niet alleen een randvoorwaarde voor een aantrekkelijk beroep, maar vooral voor goed onderwijs. Leraren en docenten weten als geen ander wat in de klas werkt en wat niet.

Daarom is het nodig de professionele ruimte van leraren en docenten te versterken. De beroepsgroep moet structureel een stem krijgen bij besluiten over onderwijsbeleid, opleidingen en bekwaamheidseisen, via een wettelijke Lerarentoets. In de onderwijsregio's moeten leraren voldoende gefaciliteerd worden om hun stem te laten horen. Daarnaast moet de beroepsgroep de ruimte krijgen om het professioneel statuut te ontwikkelen op elke school. Zo wordt de stem van de leraar niet langer genegeerd, maar geborgd.

4. Publieke regie op onderwijsgeld

Er is brede politieke consensus dat onderwijsgeld doelmatiger en transparanter moet worden besteed. De toenemende invloed van commerciële partijen (uitgeverijen, bijles-, onderwijsadvies- en uitzendbureaus) in het onderwijs en de versnippering van middelen over talloze subsidies baren zorgen. Een hervorming van de lumpsumfinanciering is noodzakelijk. Middelen die bedoeld zijn voor de klas en voor personeel moeten daar ook terecht komen, daarvoor is het oormerken van deze gelden nodig. Daarnaast moet er regie komen op de leermiddelenmarkt. Zo blijft publiek geld binnen het onderwijs en komt kwaliteit boven winst te staan.

Daarbij geldt dat een nieuw kabinet structureel moet investeren in onderwijs. Nederland heeft zich via de Lissabondoelstelling gecommitteerd aan een investering van 3% van het bbp in onderzoek en innovatie; dat doel moet minimaal gehaald worden.

5. Een sterke start

Een sterke start voor de volgende generatie leraren is cruciaal. Investeer in kwalitatief sterke en financieel aantrekkelijke lerarenopleidingen, goede begeleiding voor starters en een fatsoenlijke stagevergoeding (minimaal €750 per maand). Zo behouden we meer startende leraren voor het onderwijs.

Deze formatie biedt een unieke kans voor een gezamenlijke koers: investeren in kwaliteit, vertrouwen in leraren en docenten en structurele rust en zekerheid in het onderwijs.

Met vriendelijke groet,

Coba van der Veer
Voorzitter Algemene Onderwijsbond

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Aob Hoofdkantoor

Kenmerk: 202500408

Den Haag, 27 november 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

202500409

De Tweede Kamer

t.a.v. Bureau Woordvoering Kabinetsformatie/ informateur Mr. S.
van Haersma Buma

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

Datum

18 november 2025

Bijlage(n)

-

Contactpersoon

Maarten Hijink

Doorkiesnummer

[Redacted]

Onderwerp

Inbreng Valente 'Ieder mens telt' bij informateur

Ons kenmerk

VA25-040

Geachte informateur,

Samen met de Tweede Kamerfracties van D66 en CDA gaat u een volgende stap zetten bij de vorming van een nieuw kabinet. Dat betekent dat deze partijen samen met u ook gaan kijken wat nodig is voor Nederland en welke maatregelen daar mogelijk bij zouden horen.

Wat Valente betreft, vraagt de verkiezingsuitslag om een kabinet dat snel en gericht aan de slag gaat met het oplossen van de grote maatschappelijke problemen die wij in de praktijk zien, zoals dakloosheid, armoede, woningnood, huiselijk geweld en femicide. Wat volgens ons hierin nodig is hebben we toegelicht in ons [pamflet](#), want oplossingen zijn voorhanden! Hierin staan de voor ons vier belangrijkste punten, die wij u graag meegeven bij de start van deze volgende fase:

- Zet in op inclusie, herstel en verbinding bij ondersteuning van kwetsbare mensen.
- Dring de groeiende dakloosheid terug via de uitvoering van het [Nationaal Actieplan Dakloosheid](#), en ook via de aanpak woningnood én de aanpak misstanden arbeidsmigratie.
- Stop huiselijk geweld en femicide en verbeter bescherming slachtoffers, door met prioriteit de maatregelen in het [Stembusakkoord 'Stop geweld tegen vrouwen'](#) uit te voeren.
- Maak meedoen makkelijker en voorkom schulden en armoede.

Wij wensen u toe dat u er in slaagt snel een kabinet te vormen welke aan de slag gaat met het oplossen van deze grote maatschappelijke problemen. Mocht u of één van uw medewerkers vragen hebben over deze brief, neem dan contact op met mij of met onze adviseur public affairs (lauris.vaneekeren@valente.nl/06-21357010).

Met vriendelijke groet

Maarten Hijink
directeur Valente

Bijlage: Pamflet 'Ieder mens telt'

Tweede Kamerverkiezingen 2025

Valente | Ieder mens telt

Zet in op inclusie, herstel en verbinding bij ondersteuning van kwetsbare mensen

Mensen met een psychische kwetsbaarheid hebben **passende begeleiding** nodig, dichtbij huis en in verbinding met anderen. Een passende woonplek, steun en ruimte helpen bij herstel.

Kwetsbaarheid is er, maar de focus mag op positieve gezondheid: veerkracht, talenten en kwaliteit van leven. Zo verminderen we eenzaamheid, terugval en onnodige druk op de ggz.

Daarom:

- Investeer in **sterke gemeenschappen** en preventieve ondersteuning voor mensen met een psychische kwetsbaarheid (zoals inloopvoorzieningen, respijthuizen, herstelacademies en laagdrempelige steunpunten). Zet aanpak rond verward en onbegrepen gedrag voort en borg de levensloopaanpak.
- Trek het wetsvoorstel **woonplaatsbeginsel beschermd wonen** in en werk aan fundamenteel andere en betere alternatieven. Draag zorg voor voldoende beschikbare vormen van beschermd- en begeleid wonen.
- Ga uit van **sociale inclusie**, keuzevrijheid van cliënten en aansluiting bij het gewone leven en handhaaf daarom de ggz-behandeling in de Zorgverzekeringswet.
- Benut **ervaringskennis** en bestrijd stigma: betrek ervaringsdeskundigen op alle niveaus. Zorg voor vloeiende overgangen en domeinoverstijgende samenwerking tussen Jeugdwet, Wet maatschappelijke ondersteuning, Wet langdurige zorg en Wet forensische zorg.

Dring dakloosheid terug via aanpak woningnood én misstanden arbeidsmigratie

Woningnood treft steeds meer mensen in Nederland, met een groot tekort aan **passende sociale huurwoningen**, en een alarmerende stijging van het aantal dakloze mensen onder wie steeds meer arbeidsmigranten, jongeren en vrouwen met kinderen.

De opvang zit **overvol**, en dakloosheid wordt steeds meer zichtbaar op straat. En ook verborgen dakloosheid krijgt een gezicht via de ETHOS-tellingen.

Daarom:

- Blijf het Nationaal Actieplan Dakloosheid uitvoeren, juist nu! Zorg voor **voldoende betaalbare woningen** (vooral sociale huur) en geef alle dakloze mensen urgentie bij toewijzing sociale huurwoning. Realiseer voortvarend meer Skaeve Huse via een landelijk programma Skaeve Huse. Maak woningdelen door middel van hospitaverhuur snel makkelijker.
- Pak **misstanden bij arbeidsmigratie** en dakloosheid onder arbeidsmigranten aan via uitvoering van alle Aanbevelingen van het Aanjaagteam Bescherming arbeidsmigranten en verbied de inhouding op het minimumloon voor huisvesting. Waarborg middelen voor hulp aan dakloze EU-arbeidsmigranten in het nieuwe ESF-programma. Voorkom dakloosheid onder vluchtelingen en behoud de Spreidingswet.
- Werk aan een **zorgverzekering voor iedereen** en schrap de bezuinigingen op de medische zorg voor onverzekerden.
- Werk verder aan de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein en maak gegevensdeling beter mogelijk. En **leg bemoeizorg vast** in de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 om daarmee betere beschikbaarheid in heel Nederland te borgen.

Stop huiselijk geweld en femicide en verbeter bescherming slachtoffers

Jaarlijks worden 200.000 volwassenen en kinderen getroffen door **huiselijk geweld**, met ernstige gevolgen voor hun gezondheid en veiligheid - gevolgen die vaak van generatie op generatie worden doorgegeven. Veel slachtoffers moeten vluchten, terwijl veilige opvangplekken schaars zijn. Vier op de vijf vrouwelijke moordslachtoffers sterven door toedoen van een (ex-)partner of familielid. Met gerichte maatregelen kunnen we geweld en **femicide** terugdringen en slachtoffers beter beschermen.

Ook de aanpak van mensenhandel vraagt de aandacht. Er is schrikbarend vaak sprake van herhaald slachtofferschap van **mensenhandel**, dat verschillende vormen kent en enorme impact heeft op slachtoffers en hun omgeving.

Daarom:

- Werk toe naar voldoende veilige opvangplaatsen voor slachtoffers huiselijk geweld, neem het Verdrag van Istanbul (1 opvangplaats op 10.000 inwoners) als leidraad en biedt centrumgemeenten **voldoende financiële middelen** voor uitbreiding.
- Maak passende en afdwingbare jeugdhulp snel mogelijk voor kinderen in opvanginstellingen. Zorg voor structurele financiering voor De Nieuwe Toekomst in elke regio. Versterk landelijke regie op de **aanpak huiselijk geweld** (artikel 7 Verdrag van Istanbul) en breng de aanpak onder regie van één bewindspersoon.
- Voer het plan van aanpak STOP FEMICIDE! voortvarend en met voldoende middelen uit. Start snel de onafhankelijke landelijke hulplijn 116 voor relationeel en huiselijk geweld. Stel **psychisch geweld strafbaar** via een Wet strafbaarstelling ernstig psychisch geweld.
- Breng meer samenhang en daadkracht aan in de Nationale aanpak tegen mensenhandel. Start met een nationaal verwijzingsmechanisme dat toegang tot passende opvang en hulp verzekert. Draag zorg voor voldoende, **direct beschikbare opvangplekken** voor slachtoffers van mensenhandel en financier deze plekken landelijk.

Maak meedoen makkelijker en voorkom schulden en armoede

Iedereen wil **meedoen** en **bijdragen** in de samenleving - via werk, beschutte banen of vrijwilligerswerk. Dat versterkt zowel de bestaanszekerheid als het zelfvertrouwen van mensen.

Maar armoede en schulden nemen toe, met ernstige gevolgen zoals stress, psychische klachten, dakloosheid en huiselijk geweld.

Daarom:

- Maak het mogelijk dat mensen met een psychische of psychosociale kwetsbaarheid begeleid worden naar betaald werk, of andere **vormen van meedoen**.
- **Bestrijd stigma** waar mensen met een psychische kwetsbaarheid mee te maken hebben door ervaringsdeskundigen in te zetten bij het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van beleid.
- Maak werk van het voorkomen en **bestrijden van armoede en schulden**. Verhoog het minimumloon (en de uitkeringen) en biedt daarmee voldoende basis om rond te komen. Vereenvoudig inkomensregelingen voor mensen met een minimum inkomen, voorkom financiële terugval en realiseer flexibiliteit in inkomensondersteuning, ook via het [Programma Simpel Switchen](#).
- Verbeter de Participatiewet door de inkomensnorm voor jongeren van 18-20 jaar te verhogen, de vier weken zoektermijn voor jongeren te schrappen en de **kostendelersnorm** af te schaffen.

Vereniging Valente

Piet Mondriaanplein 25
3812 GZ Amersfoort

Tel: 033 461 50 29

E-mail: info@valente.nl

www.valente.nl

Bureau Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Valente

Kenmerk: 202500410

Den Haag, 27 november 2025

Geachte

Dank voor de brief die ik van u mocht ontvangen.

In het kader van mijn werkzaamheden ontvang ik veel brieven, nota's en verzoeken. Ik verricht mijn werkzaamheden op basis van een door de Tweede Kamer geformuleerde opdracht en de daarvoor gestelde termijn. Dat maakt dat ik helaas niet zelf inhoudelijk op uw schrijven kan reageren. Ik vraag hiervoor uw begrip.

Uw brief zal ook in de volgende fase van de kabinetsformatie beschikbaar blijven voor degenen die daarbij zijn betrokken.

Hoogachtend,

Sybrand Buma
Informatieur

Aan de Tweede Kamer
t.a.v. Bureau Voordvoering Kabinetsformatie
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Datum: 24 november 2025

Geachte heer/mevrouw,

Ten behoeve van de (in) formatie fase voor het volgende kabinet willen wij u graag enkele essentiële thema's betreffende de Waddeneilanden onder uw aandacht brengen.

Inleiding

De Waddengemeenten en haar omgeving vergen permanente politieke en maatschappelijke aandacht. De eilandgemeenten staan onder druk met grote opgaven op het gebied van wonen, voorzieningen, bereikbaarheid, waterveiligheid en zoetwaterbeschikbaarheid en de omgeving wordt bedreigd door de achteruitgang van de natuur in het Unesco Werelderfgoed. De permanente vraag en afweging tussen economie en ecologie maakt heldere politieke keuzes noodzakelijk en mag niet ten koste gaan van de leefbaarheid en duurzame bereikbaarheid van de eilanden.

Daarom willen wij u graag een drietal punten met betrekking tot het Waddengebied en de Waddeneilanden meegeven voor het opstellen van het regeerprogramma.

Leefbaarheid

De opgave voor de eilanden is het behoud van een levendige eilander gemeenschap, waarbij wonen, werken, onderwijs en zorg ook voor toekomstige generaties mogelijk blijven. De eilanden willen daarbij voorkomen dat vele eilanders aan de wal gaan wonen omdat er geen kernvoorzieningen zijn en er onvoldoende woonruimte en passend werk is. Het huidige regiodeelprogramma waar wij deze jaren samen met Rijk en provincies aan werken eindigt op 31-12-27. Ook na het eindigen van dit programma zullen wij langdurig aanvullende steun nodig hebben om onze kleine, geïsoleerde gemeenschappen in een complexe omgeving met veel belangen toekomstbestendig te maken en te houden. We maken geen deel uit van het Nationaal Programma Vitale Regio's. Derhalve vragen wij u om een specifiek programma voor uw insulaire gebieden te ontwikkelen samen met ons. Overigens werken we inmiddels hierin samen met de BES-eilanden in het zogenaamde E8 verband. In dit kader verzoeken wij u tevens de bestaande "Waddentoets" (motie Jacobi [Motie 29 659 nr. 25, voorgesteld d.d. 24 april 2008 | officielebekendmakingen.nl](#)) op te nemen in de "Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheid (UDO), waarbij wet- en regelgeving getoetst moeten worden op de uitwerking voor de eilanden (inclusief BES), omdat de Waddeneilanden hierin onvergelijkbaar zijn met een gemeente aan de wal.

Bereikbaarheid

De veerverbinding is de levensader van de Waddeneilanden. Deze vormt de onmisbare schakel tussen de eilanden en het vasteland en is daarmee de ruggengraat van het maatschappelijk en economisch ecosysteem. Omdat er voor ons geen alternatief vervoer bestaat, moet de verbinding betrouwbaar, betaalbaar en toekomstbestendig zijn. De veerdienst dient goed doordacht te worden vormgegeven, met nadrukkelijke betrokkenheid en zeggenschap van de eilandbesturen. De transitieopgave voor de Waddenbereikbaarheid richt zich op een emissieloze, impactarme en adaptieve verbinding op de lange termijn. In de concessie voor Ameland is expliciet rekening

gehouden met de onzekerheden rond de vaarweg, vastgelegd in het MIRT-traject. Voor Terschelling ontbreekt een dergelijk traject, terwijl ook hier grote onzekerheden spelen, met name rond de slechte staat van de Willem Barentszkade. Deze situatie kan directe gevolgen hebben voor de veerverbinding en daarmee de bereikbaarheid van het eiland. Wij vragen daarom meer aandacht voor deze havenproblematiek en een duidelijke verantwoordelijkheid van het ministerie om de bereikbaarheid van het eiland te waarborgen. Ook pleiten de Friese Waddeneilanden voor een stevige ambitie op het gebied van volledig elektrisch varen en vragen wij om een actievere rol van het Rijk in het oplossen van de netcongestie. We willen benadrukken dat de gereserveerde 50 miljoen euro uit het Klimaatfonds geborgd moet blijven voor het oplossen van de netcongestie en de realisatie van laadinfrastructuur. Daarbij willen wij expliciet benoemen dat de elektrificatie van de veerbootverbinding naar Schiermonnikoog als eerste kansrijke stap wordt gezien, gezien de relatief korte afstand en de daarmee goed uitvoerbare overstap naar volledig elektrisch varen.

Agenda Waddengebied 2050

De opgave is een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap, alsmede koersen naar een veilig, vitaal en veerkrachtig Waddengebied in 2050. Op het vlak van ecologie/natuur van de Waddenzee is de huidige situatie zorgwekkend zoals onder meer blijkt uit de Staat van de Wadden (medio 2025); het merendeel van de milieutechnische indicatoren zijn verslechterd of onzeker. Daarnaast uitte UNESCO recent ernstige zorgen over de natuur van de Waddenzee in relatie tot gaswinning, kabels/infrastructuur en klimaatverandering. Het Waddenfonds eindigt per 1 januari 2028. Dit fonds heeft de afgelopen bijna twintig jaar bewezen het verschil te maken: middelen worden doelgericht ingezet in het Waddengebied, de drie Waddenprovincies trekken daarin gezamenlijk op en grote projecten komen van de grond. Stoppen in 2028 zou dit ondermijnen: Er is namelijk nog veel werk aan de winkel. Het Waddengebied staat – ecologisch én economisch – voor grote en complexe opgaven, en de noodzaak om deze opgaven samen, doelgericht en slagvaardig aan te pakken, is onverminderd groot. Daarom vragen wij u om na te denken over een beperkte financiële faciliteit (“Wadden-faciliteit”), waarop een beroep kan worden gedaan in geval zich kosten voordoen die voortvloeien uit de Agenda en het UP en die elders niet kunnen worden gedekt (zie rapport ABDTOPConsult).

Wij vertrouwen erop en weten dat u, net als de eilanders, het Waddengebied, ons unieke Unesco werelderfgoed, van groot belang vindt. Wij hopen dan ook, en vertrouwen erop dat u in uw regeerprogramma aandacht besteedt aan dit unieke gebied in Nederland. We ontvangen u graag op de eilanden.

Voor nadere informatie kunt u desgewenst contact opnemen met een van de onderstaande personen

Hartelijke groet, namens het samenwerkingsverband De Waddeneilanden,

Ineke van Gent, burgemeester Schiermonnikoog, 06-18305828
Tytsy Willemsma, wnd. burgemeester Ameland, 06-12613438
Roel Cazemier, wnd. burgemeester Terschelling, 06-53455737
Michiel Schrier, burgemeester Vlieland, 06-52479239
Mark Pol, burgemeester Texel, 06-10439064